

Intervju av Kolbjörn Guwallius, Göteborgs 400-årsjubileum

Magdalena Malm är första generalsekreterare för branschorganisationen Bildkonst Sverige som grundades 2022. Hon har tidigare bland annat varit chef för Statens konstråd. Hon tror att konstnärligt orienterade prototyper, som de i Jubileumsparken, skulle kunna spela en mycket större roll i stadsutvecklingen.

– Konst i stadsutveckling och samhällsbyggande är en jättestor del av den samtida konsten. Inte bara i den offentliga konsten utan också sådant som konstnärer själva spontant engagerar sig i. Det är en av huvudfåror i samtidskonsten, säger hon.

Att konstnärer anlitas för att uppmärksamma värden som byggherrar inte ser är inte ovanligt.

– Arkitekter och andra entreprenörer är oftast beställarstyrda. Det gör vad de är ombedda att göra och de är lojala med beställaren. Även om konstnärerna är betalda av en beställare är de lojala med medborgarna och samhällsfrågorna och kan titta på en plats med väldigt stor integritet.

Vad föreställer du dig att en prototyp kan vara?

– Det kan vara allt från en fysisk gestaltning till mötesplatser. Man kan prova med hjälp av konstverk hur vi kan skapa nya offentliga rum. Vad händer i den här aktiviteten? Hur programmerar vi det?

Konstprototyper kan också användas i medborgardialoger, tror Magdalena Malm.

– Konst laborerar med publiken på många olika sätt. I stället för att man bara gör en enkätundersökning om man vad folk vill ha så kan man komma åt hur det känns att vara på en plats.

Tror du att konstens roll i stadsutvecklingen kommer utvecklas framöver?

– Ja, absolut. Jag tror dels att den kommer bli ännu mer socialt involverande och hantera frågor kring vad våra offentliga rum är. Jag tror också att vi kommer se att konst integreras i stadsutvecklingsprojekt på ett helt annat sätt. Man kan skapa stora mervärden i stadsutvecklingen som tar upp det mänskliga perspektivet.

Och därifrån se hur man ska ta det vidare?

– Ja, och för att pröva sig fram behöver man ofta börja med prototyper. Då får man en mer organisk process där man förstår platsen steg för steg innan man gör permanenta lösningar. Man kan ha ett inlyssnande förhållningssätt till platsen och till människorna som är där.

Måste konsten tilltala ett flertal för att ha legitimitet när den är i ett offentligt rum?

– Ofta pratar man om konst som tilltalande eller vacker, men jag tycker att det mest intressanta är att den är relevant. Betyder den något? Gör den någon skillnad? Vi behöver inte meningslösa konstverk.

Hur vet man om den är relevant?

– Det vet man om man jobbar med konst och man märker det på hur folk relaterar till den. Bryr de sig om den, ser de den, diskuterar de den? Konst är ju inte utsmyckning, det talade

man om förr i tiden. Jag tänker att konst är ett innehåll och någonting som väcker känslor och tankar.

Behöver konsten bli mer deltagarorienterad?

– Mycket konst som görs i det offentliga rummet är deltagarorienterad även om det kanske inte gäller just skulpturer och sådant. När man pratar om till exempel medborgardialoger handlar det inte om att folk ska få bestämma exakt hur ett hus eller en gata ska se ut utan om att det är viktigt att lyssna in vilka behov som finns och vad människor längtar efter.

Vad man får fram i en dialog behöver processas vidare. Det handlar inte om att genomföra omröstningar, utan om att lyssna in och tolka.

– Att vi ska uppnå majoritet och folk ska få bestämma själva är en förenklad idé om deltagande. Jag tror att vi kan hitta mycket mer intressanta idéer om deltagande genom inlyssnande processer. Många konstnärer är duktiga på att förstå, översätta, tolka och lyssna in.

Magdalena Malm har inte varit involverad i prototyparbetet i Göteborg, men däremot i stadens permanenta konst. Som chef för Statens konstråd var hon ordförande för juryn som beslutade om den konstnärliga utsmyckningen av Västlänken.

Ett verk som väckte omfattande debatt var "Evig anställning" av Simon Goldin och Jacob Senneby. En person skulle få som jobb att stämpla in i ett särskilt rum på station Korsvägen och sedan ägna arbetsdagarna efter eget huvud. En del kritiker tyckte att det var cyniskt. Magdalena Malm håller inte med.

– Det var ju inte så att personen skulle vara till allmän beskådan. Det var en person som skulle checka in och checka ut och sedan valde vad den ville göra med sin dag. Jag tror att vi är många som kommer stå inför det när AI utvecklas, att vi kanske inte alla har samma sysselsättningsgrad. Vi behöver hitta andra sätt att fördela våra resurser i framtiden.

Konstverket ställdes sedermera in av lagtekniska skäl eftersom staten inte fick finansiera en stiftelse som betalar ut lönen. Men de andra verken blir av. Mer subtilt tankeväckande kanske Danh Vos verk på Centralstationen blir. Det integreras i byggnaden genom bland annat möblemanget och bygger på en så kallad kinesisk träknut, ett pusselspel. Det är en blinkning till att Göteborg tidigt var en hamn för handel med Ostasien. Men träknutskonstruktionen är också samma som hus kan byggas med för att stå emot jordbävningar.

– Det är ett mångkulturellt samhälle, det finns friktioner där. Men vi kan bygga husen på konstruktioner som tål friktion. Så det var en väldigt stark konceptuell idé om ett mångkulturellt och pluralistiskt samhälle som kan hålla ihop om vi bygger det rätt.

Flera av verken i Västlänken tänjer på gränserna för hur offentlig utsmyckning kan se ut eller vara konstruerad.

Är det en viktig diskussion?

– Ja, för den offentliga konsten har länge halkat efter den samtida konsten för att den är bunden till en byggnad eller plats. Den ska vara permanent när resten av konsten kan vara exakt vad som helst. Utsmyckning har varit en viktig inkomstkälla för konstnärer men inte ett område där konstnärliga idéer utvecklades.

På Konstrådet ville Magdalena Malm bredda den offentliga konsten till att bättre spegla samtidskonsten. På så sätt kan den bli lika relevant som den fria konst som visas på institutionerna, tänker hon. Den offentliga konsten behöver inte bara vara vacker att titta på.

– Konsten har många andra värden. Den kan väcka frågor och påminna om vad det innebär att vara människa. Ibland vill man bara skapa en positiv och omhändertagande miljö, men i andra delar av en stad kan det behövas ett motstånd så att man vaknar till och förstår frågor.

Att begränsa den offentliga konsten utifrån idéer om vad som är vackert vore en farlig väg att gå, tror Magdalena Malm.

– Det har synts förslag om att man ska folkomrösta om offentlig konst. Men principen om armlängds avstånd är viktig, inte bara inom kulturen. Vi vill inte att allmänheten ska bestämma vem som går först i vårdkö. Vi behöver gå tillbaka till att tänka att de som har kompetens bestämmer vissa saker.

Deltagandet behöver ta andra vägar än genom direkt beslutsfattande?

– Man kan ta in dimensioner av deltagande i den offentliga konsten och vara mer öppen i processerna. Men om majoriteten skulle bestämma vilken konst vi ska ha saknas kunskapen, på samma sätt som att läkare måste få bestämma hur vården ska organiseras.

Samtidigt blir man ju delvis påtvingad konsten i en offentlig miljö?

– Ja, men man är påtvingad miljön i en busskur eller på en vårdcentral också. Jag tror inte att vi vill ha folkomröstningar om exakt hur busskuren ska se ut. Vi vill ha en förståelse för vad människor vill vara med om i busskuren och utifrån det låta professionella utforma det.